

Sporočilo bralcem

Zakonu o medijih, ki je bil sprejet 25. aprila 2001, v členih od 26 do 44 natančno določa pravila za (ne)objavo popravka objavljenega obvestila oz. odgovora na objavljeno informacijo. Tovrstne prispevke uredništvo Dolenjskega lista objavlja pod skupnim naslovom "Popravki in odgovori", vsi pa so opremljeni z naslovom prispevka, na katerega se nanašajo. Ker po zakonu popravek oz. odgovor ne sme biti spremenjen ali dopolnjen, ne objavimo popravka oz. odgovora, če se ne nanaša na objavljeno obvestilo oz. informacijo; ne navaja dejstev in okoliščin v zvezi z objavljenim obvestilom oz. informacijo; navaja neresnične ali nedokazljive podatke in trditve; je napisan žaljivo; je nesorazmerno daljši od obvestila oz. informacije, na katero se nanaša. Popravek ali odgovor mora biti opremljen s polnim imenom in naslovom pošiljatelja.

Za vse druge nenaročene prispevke si uredništvo Dolenjskega lista pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali samo delne objave, in sicer skladno s programsko zasnovano, uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.

"Praznovanje genocida" razburilo Metličane

DL št. 18, 3. maja

V Dolenjskem listu (3.5.2002) se je na moj prispevek Praznovanje genocida, objavljen predem v Demokraciji, odzval Franc Vrvišar iz Podzemlja. V svojem pisanju je nazorno pokazal, v katerem svetu nekateri zagovorniki revolucije še vedno živijo. Dokler je trajal udbovski totalitarizem, so nam s takšnimi nazori vladali. Zdaj, ko jim skače za vrat neizprosna resnica, skačejo od jeze iz kože. Če se ob tisti njegovi trditvi, da je bilo v mojem pisanju o metliškem občinskem prazniku, kjer se praznuje genocidno partizansko dejanje nad Slovenci, kar je bil poboj na Suhorju, polno "neresnic", "opravičevanja zločinov okupatorja, genocida, terorizma okupatorja in kolaboracije", moram le nasmešiti, bi si potem želel, da mi kaj od teh mojih grozot Vrvišar konkretno našteje in me tako demantira. Pa je v svojem obsežnem rohnjenju omenil en samcat konkretni dogodek, ki naj bi ga jaz narobe napisal. Zapisal je: "Neresnična je trditev, da so Italijani požgali Radovico, ker so partizani požgali župnišče in šolo." Moja navedba je bila seveda resnična, kar potem Vrvišar v naslednjem stavku celo sam potrdi.

Vse ostalo kar piše Vrvišar, je mahanje s prazno malho. Tisto, kar bi nekaj veljalo, je, če bi navedel, zakaj je prišlo do oborožene protirevolucije, zakaj se je ta nastanila tudi na Suhorju, in seveda, zakaj je bil ubit Centa, ki ga Vrvišar omenja. Njegov bes je po svoje razumljiv. V svojem prispevku sem tako njemu, kot odgovornim ljudem v Metliki nanizal celo goro partizanskih zločinov iz leta 1942 na njihovem območju, zato je absurdno, da so si za svoj občinski praznik izbrali prav dan, ko so tam partizani storili enega od svojih mnogih množičnih pokolov. Slovencev, ne okupatorja! Naj naštejemo nekaj partizanskih zločinov iz leta 1942:

Maja 1942 so partizani ubili trgovca Martina Težaka s Hrasta pri Suhorju. 27. maja so partizani na Vinomeru ugrabili Antona Starca, uglednega kmetijskega in

vinogradniškega strokovnjaka iz Metlike, in ga umorili neznano kje (verjetno na peščeniku nad Brezovo Rebrijo).

10. junija so partizani na domu na Krvavčjem vrhu ugrabili duhovnika Jožeta Kofalta in ga umorili na Brezovi Rebri.

21. junija so partizani ugrabili in umorili Marico Nartnik, učiteljico v Rožnem Dolu.

23. junija so ugrabili posestnika Ivana Klobčarja iz Drašičev in ga prav tako umorili na Brezovi Rebri. Bil je predsednik krajevne JRZ.

23. junija so partizani na Suhorju umorili kmetico Ivano Lojk, mater v maju umorjenega Ivana Lojka iz Dol.

3. julija so partizani ugrabili Jožeta Lončariča, kmeta iz Rosalnica, in ga umorili na Brezovi Rebri.

Pravo katastrofo so ti kraji doživeli 21. julija. Takrat so partizani v župnišću na Suhorju ugrabili župnika Janeza Raztresena. V svojem taborišču na Brezovi Rebri so ga strašno mučili in nato umorili.

27. julija so partizani prišli na Lončaričevo njivo blizu Rosalnica in umorili Marijo Lončarič, vdovo že tri tedne prej umorjenega moža, in 15-letno hčer Anico. Druga hčerka Terezija se je morilcu iztrgala in zbežala.

9. julija so partizani ugrabili in neznano kje umorili kmeta Alojza Rozmana iz Vidošičev in Antona Kučiniča iz Železnikov.

Julija so partizani umorili tudi Janeza Južino iz Dobravic in kmeta Franca Tomca s Primostka.

To seveda niso vsi umori, ki so jih opravljali partizani na tem območju; zaradi omejenega prostora smo jih omenili le nekaj.

Junija 1942 so partizani ob progi Črnomelj-Metlika izvedli nepomembno akcijo. Italijani so se žolčno odzvali, v Geršičih aretirali šest moških in tri od njih ustrelili. Po partizanskem napadu na Hrast v noči na 23. julij so Italijani uničili celo vas. Mnoge fante in moške so Italijani odpeljali v internacijo. Ljudje so se zato zelo bali partizanov, saj so njihove povsem nepremišljene (ali vendarle?) in nepomembne akcije povzročale hude okupatorske represalije nad nedolžnim civilnim prebivalstvom.

Mnogi moške in fante se zaradi strahu pred partizani niso upali več spati doma. Nekateri so odšli v Štajerski bataljon, drugi so se skrivali. Kmete so prizadevale "rekvizicije" in uničevanje premoženja. Ko so odpeljali Jožeta Lončariča, so ukazali okoliškim fantom, da so uničili njegovo zidnico na Vinomeru, potem pa so jo sami izropali. Partizani so požgali moško grad Krupa pri Stranski vasi, ki je gorel več dni.

Partizani so požgali župnišče in šolo na Radovici, nakar so Italijani kot "protiukrep" požgali še vas. Tragedijam ni bilo ne konca ne kraja. Ljudje so se spraševali, kam takšen "upor" proti okupatorju vodi. Ljudje so izginevali, partizani so požgali gradove, župnišča, šole, Italijani so kot "protiukrep" streljali talce, ljudi zapirali in odvažali v internacijo, požgali hiše in celo vasi. Prihajali so glasovi ne le o partizanskih umorih uglednih ljudi, ampak tudi o hudih mučenjih svojih žrtv. Toda podobni in še hujši glasovi so prihajali tudi od drugih iz Dolenjske in Ljubljane.

Mnogi so na začetku simpatizirali in celo sodelovali s tistimi, ki so se organizirali v odpor proti okupatorju. Med njimi je bil tudi suhorski žrtve iz 26. novembra 1942 pater Norbert Klement, metliški kaplan od leta 1937 do 1942. Bil je celo tajnik odbora OF. Toda potem, ko so ljudje videli, kakšen "odpor" proti oku-

patorju je pravzaprav to, kaj se skriva za OF in partizanstvo, ko so videli in poslušali o partizanskih umorih najmanj dvajsetih domačinov, so se začeli odvažati od OF in partizanstva. Toda veliko drugih možnosti ni bilo. Protirevolucija je postala zatočišče!

Vse to je povzročilo, da se je protirevolucionarna enota "Legija smrti" nastanila na Suhorju. Ker pa so komunisti prvenstveno zasledovali svoj glavni cilj, komunistično revolucijo, so svoje partizanske enote takoj poslali proti Suhorju oziroma proti tamkajšnji postojanki. Vedeli so, da je postojanka slabo branjena, saj je pri protirevoluciji šlo za izrazito izsiljeno pozicijo, ki se kot takšna ni do vseh potrebnih detajlov vojaško organizirala.

Partizansko vodstvo je nad Suhor poslalo Cankarjevo brigado in 13. hrvaško brigado. Partizani so s svojo koncentrirano močjo ponoči na 27. november 1942 z lahkoto zavzeli suhorsk postojanko. Zažgali so šolo in župnišče in branilce prisilili k vdaji. Mimogrede: ko govorimo o tej in podobnih postojankah, treba imeti pred očmi, da je prišlo predsem za samoobrambo in za defenzivnost, ne pa za kakšno izrazito ofenzivnost. Tako, kot je to bilo značilno za partizane oziroma za revolucijo. Z napadom na Suhor, ki je imel vse elemente zločinskosti, saj ni bil z ničimer izzvan, predsem pa ne kakor koli upravičen – šlo je pač za tipičen revolucionarni akt! – so tam partizani pobili najprej 23 ljudi oziroma branilcev, mnogo pa so jih zajeli. Ujetnike so odgnali na Popovič pod Gorjanci, kjer so nekaj vodilnih strahovito mučili, kasneje pa umorili. Pri tem naj bi umorili 8 ljudi, ki so še vedno zakopani na Popovičih. Domačini okoli Suhorja vedo, kje je njihov "grob".

Med zajetimi, mučenimi in umorjenimi sta bila tudi metliški kaplan Norbert Klement, ki se je med protirevolucionarnimi legisti znašel kot kurat in poveljnik "Legije smrti" Dobrovolje Vasilevič-Iztok.

Vrvišar izraža čestitke tistim, ki so v občinskem svetu glasovali za ta datum – poleg vrste drugih datumov, za nikogar spornih! – ter s tem kaže javnosti, kakšna načela zagovarja. Sicer pa saj ni edini, saj še vedno mnogi zagovarjajo zločinska dejanja.

V podobnem slogu mi odgovarja Ivan Škof. Zapisal je: "Ne želim se spuščati v podrobnosti o neobjektivnem in neresničnem pisanju g. Žajdele /.../ toda nekatere njegove neresnične navedbe ter nekorektno in neobjektivno prikazovanje dogodkov pa moram vendarle pokomentirati." In kaj je potem sledilo? Nič takšnega. Nobenega od mojih številnih podatkov o partizanskem puščanju po Beli krajini leta 1942 ni ovrnil.

IVO ŽAJDELA, Ljubljana

"Praznovanje genocida" razburilo Metličane

DL št. 18, 3. maja

DL št. 19, 9. maja

V reviji "Demokracija" z dne 11.4.2002 je novinar Ivo Žajdela objavil zelo neobjektiven in "strupen" članek o metliškem občinskem prazniku 26. novembra z naslovom "Praznovanje genocida".

V odgovoru želimo za uvod napisati nekaj besed o nenehnem blatenju našega narodnoosvobodilnega boja med 2. svetovno vojno ter o povojni usodi Slovenije,

če tega boja in odpora proti fašističnem in nacističnem okupatorju ne bi bilo. Ta naš boj in odpor so priznavale in materialno podpirale tudi vse zavezniške sile, ki so imele pri partizanskih enotah vojaške delegacije, ki so skrbele za zvezo zavezniških sil s partizani. Z letali so dovažale vojaško opremo, hrano, zdravila in drugo opremo. Najprej so vso to pomoč spuščali s padali, pozneje pa so jo dovažali z letali na improvizirana letališča na osvobojenih ozemljih v Beli krajini in na Notranjskem. Z istimi letali so ob povratku odvažali težje ranjence in ogroženo civilno prebivalstvo.

Vprašujemo se, kaj bi bilo s Slovenijo, če bi zmagale fašistične sile. Primorska je bila že od 1. svetovne vojne pod Italijo; 23 let je bila izpostavljena hudemu fašizmu, kulturnemu poitalijančevanju ter preganjanju vsega zavednega slovenskega prebivalstva. Le dolgoletnemu raznolikemu odporu vseh primorskih Slovencev, izobražencev, pa tudi slovenski primorski duhovščini in organizaciji TIGR se lahko zahvalimo, da je Primorska klub vsem pritiskom ohranila slovenski značaj.

Aprila 1941, takoj po porazu stare Jugoslavije, so si okupatorji Slovenijo "za vedno" razdelili in posamezne dele priključili svojim državam, na njih pa uredili svojo upravo. Italijani so dobili Ljubljano, Dolenjsko, Belo krajino in Notranjsko (Primorsko so že imeli). Vse osvojene dele Slovenije so takoj priključili Italiji in ustanovili novo italijansko pokrajino (La provincia di Lubiana). Tudi Nemci so takoj priključili Gorenjsko in Štajersko svojemu "Reichu". Takoj so začeli preganjanje zavedne Slovence, zlasti izobražence, pa tudi duhovščino. V šolah so takoj uvedli pouk samo v nemščini z učitelji, ki so jih pripeljali iz "rajha". Že mnogo pred začetkom organiziranja odpora so začeli izseljevati tudi kmete in delavce v Srbijo, Hrvaško in Nemčijo na delo in v taborišča. V tako izpraznjene vasi in mesta pa so naselili kočevske, vojvodinske in besarabske Nemce, ki naj bi branili južne meje Hitlerjevske Nemčije. Saj poznate znamenite Hitlerjeve besede, izražene ob obisku v Mariboru "Napravite mi to deželo zopet nemško!" Madžari so dobili in priključili svoji državi Prekmurje in začeli takoj z madžarizacijo.

G. Žajdela! Ali ste zares prepričani, da bi Italijani, Nemci in Madžari svojim zaveznikom Legije smrti in domobrancem vrnila okupirane in že priključene slovenske dežele in še Primorsko povrh, tudi če ne bi prišlo do oboroženega odpora? In kaj bi bilo s Slovenijo, če bi zmagali zavezniški (ki tudi so), če ne bi bilo našega oboroženega odpora okupatorjem in če partizani ne bi tako veliko pripomogli k zavezniški zmagi? Primorska bi zanesljivo ostala pod Italijo v zahvalo za njihovo hitro kapitulacijo in silovito borbo italijanskih partizanov v severni Italiji in alpskih prelazih proti Nemcem in Mussolinijevim fašistom.

Sedaj pa o partizanski zmagi na Suhorju 27. novembra 1942 nad Legijo smrti in Italijani (ali o genocidu, kot jo imenuje g. Žajdela v uvodu na navedenem članku). Bela krajina je bila že leta 1942 skoraj v celoti na strani upora proti okupatorju. Nekateri posamezniki so si zelo prizadevali ustanoviti tudi v Beli krajini enote belogardistične vojske ali enote legije smrti, kakor so si sami nadeli ime (čigave smrti, g. Žajdela?). Že v prvi polovici leta 1942 so prihajali iz Ljubljane in Novega mesta hudi pritiski za ustanovitev Legije smrti. Kaplan

Franc Malovrh in Tone Duhovnik sta v tem času vsaj dva- do trikrat obiskala vsa belokranjska župnišča in nekatere posameznike ter jih vzpodbujala za agitacijo in pridobivanje fantov za vstop v legijo. Toda vsa prizadevanja so imela kljub pritiskom in grožnjam zelo skromen uspeh. V vsej Beli krajini so v dveh letih pridobili v svoje vrste le 134 fantov za legijo in poznejših domobrancev, medtem ko se jih je že leta 1942 več sto pridruživlo partizanom, do leta 1945 pa že čez 1500. Prebivalstvo je partizane množično podpiralo s hrano, obleko in drugim materialom ter z dragocenimi informacijami o dogajanjih na terenu.

Domačih legionarjev je bilo zelo malo, zato so jih pripeljali iz Dolenjske in drugih krajev od Italijanov okupirane Slovenije. Po vsej Beli krajini so ustanovili več manjših postojank, ki so delovale in živitarile le pod varstvom italijanske vojske. Nad prebivalstvom so izvajali razna nasilja – več desetih so jih pobili, čez 2000 pa so jih poslali v okupatorjeve zapore in taborišča. V drugi polovici leta je hotel Legija smrti utrditi in močno povečati postojanke s prisilno mobilizacijo v svoje vrste. Želeli so zlasti obkoliti Gorjance, ki so bili močno oporišče in zaledje partizanov. V ta namen so ustanovili z obeh strani Gorjancev okrog 16 postojank (med njimi Stopiče, Dolž, Pleterje, Radatoviči, Radovica, Semič in druge), cestno in železniško povezavo med Belo krajino in Novim mestom pa so zaščitili s številnimi bunkerji. V ta namen so 16. novembra 1942 pripeljali iz Novega mesta na Suhor močno enoto 127 legionarjev smrti in 32 italijanskih vojakov, skupaj torej 159 mož. Z njimi je prišel tudi 9-članski štab Legije za Dolenjsko in Belo krajino s staro-jugoslovanskim kapetanom Dobrovolje Vasilevič-Iztokom na čelu. Takoj so se začeli utrjevati. Štab so imeli v šoli, glavni enote pa v župnišću. Na Suhorju in drugod po Beli krajini so nameravali z grožnjami in s prisilno mobilizirati čim večje število mož in fantov za okrepitev svojih postojank. Vsa nadaljna dogajanja na Suhorju je zelo podrobno in dokaj verodostojno opisal kaplan Karel Wolbank v začetku decembra 1942 v pismu, ki ga je pisal prijatelju Francu Glavaču, tedanjememu uredniku "Slovenca" v Ljubljani. Pismo je polno razočaranja nad Legijo smrti in resignacije. Ohranjen je v slovenskem arhivu, v celoti pa je objavljen v knjigi Rudija Vogriča "Boj Belokranjcev" na straneh 184 do 186 (izdala in založila Partizanska knjiga leta 1973). Komaj deset dni po prihodu legije na Suhor se je začelo strahovanje okoliškega prebivalstva, zaradi česar je bilo potrebno hitro ukrepati. Po zelo skrbnih pripravah in zavarovanju v vseh smereh so enote Cankarjeve brigade in 13. udarne brigade Hrvatske v noči od 26. na 27. november 1942 postojanko silovito napadle. Boj je trajal vso noč. Pri tem sta zgoreli šola in župnišče, kjer so se utrdili legionarji. V jutranjih urah so se poskušali z izpadmi, končno pa so se s štabom vred predali. Doživeli so popoln poraz. Od 159 legionarjev in Italijanov jih je bilo nekaj čez 80 zajetih, padlo je 15 legionarjev in 11 Italijanov, 8 članov štaba pa je bilo zaradi mnogih nasilnih dejanj obsojenih na smrt. Samo okrog 40-im se je uspelo prebiti skozi partizanske zasede. Zanimiva pa je usoda 80 ujetih legionarjev: veliko prisilno mobiliziranih je takoj pristopilo v partizanske vrste, vse ostale pa so partizani enostavno pustili domov. Podobno se je zgodilo tudi naslednje leto ob kapitulaciji Ita-

lije. Ko so ostali belogardisti brez varstva, so jih partizani na Turjaku in v nekaterih drugih postojankah zajeli okrog 1000. Veliko prisilno mobiliziranih je pristopilo v partizanske vrste, ostali pa so bili spuščeni domov. Na procesu v Kočevju so sodili le najhujšim organizatorjem in zločincem.

Posledice partizanske zmage na Suhorju so bile zelo mnogostranske in pomembne ne le za suhorsk okoličje in Belo krajino, ampak tudi za dogajanja v drugih krajih. To je bila tudi prva večja zmaga ob začetku oborožene vstaje proti okupatorju in njihovim sodelavcem. Italijani in legionarji so po tem porazu izpraznili veliko manjših in izpostavljenih postojank na obeh straneh Gorjancev. Obdržali so le še večje postojanke, v katerih so maloštevilni legionarji v Beli krajini živitarili pod varstvom svojih gospodarjev in seveda nadaljevali s svojo zločinsko dejavnostjo. Na območju Gorjancev je nastalo precejšnje osvobodeno ozemlje, prebivalci pa so se veselili in si oddahnili od nenehnih groženj in nasilja legije in Italijanov. Prav zaradi velikega pomena te partizanske zmage za Belo krajino so metliški občinski odborniki že pred desetletji sprejeli sklep, da se dan tega dogodka proglasi za občinski praznik, sedanji svetniki pa so njihov sklep s tajnim glasovanjem ponovno potrdili. Občinski praznik pa nam je pomemben tudi zaradi dogodkov petdesetih povojnih let. Ob praznovanju tega dne smo se vsako leto veselili vsaj enega ali več delovnih uspehov, doseženih v tistem letu: elektrificirane so bile posamezne vasi, odprti novi odseki vodovoda, posodobljene ali zgrajene nove ceste, odprte nove tovarne in drugi gospodarski obrati in objekti, dograjene nove šole in otroški vrtec, zgrajen nov zdravstveni dom, obnovljen ali na novo ustanovljen kulturni objekti, obnovljen ali na novo zgrajeni gasilski domovi in še mnogo drugega.

Ob koncu pisanja pa bi navedli le še nekaj podatkov o resničnem in pravem genocidu, storjenem nad Belokranjci s strani okupatorja in legionarjev smrti. Ta razlaga velja še posebej za g. Žajdela, ki išče podatke le pri argentinskih in drugih emigrantih, ki se še danes zaradi slabe vesti ne upajo domov, čeprav ni več komunizma in imamo demokracijo. Od okrog 27.000 Belokranjcev jih je okupator s pomočjo legionarjev poslal v zapore in taborišča na otok Rab in v druga taborišča nad 2500. Nasilna dejanja z odvzemom prostosti so bila torej storjena skoraj 10 % prebivalstva, izvajali pa so jih tudi nad otroki. Okrog 910 se jih ni nikoli več vrnilo domov, saj so zaradi lakote in različnih vrst mučenja umrli ali bili pobiti, 1170 ljudi pa je padlo ali bilo pobitih v narodnoosvobodilnem boju. Delno ali popolnoma požganih in porušenihi je bilo več kot 1000 stanovanjskih objektov ter 2960 gospodarskih in drugih poslopj. Lahko bi našli še mnogo drugih genocidnih dejanj, vendar pa menimo, da smo jih napisali dovolj za razjasnitev, kdo je izvajal genocid in nad kom. Vprašujemo vas, g. Žajdela, ali so za vas vsa našeta zločinska dejanja genocid ali ne. Ta grozodejstva pa se verjetno ne bi zgodila, če bi skupaj z okupatorji peli fašistično himno "Giovinezza" ter vzklicali Mussoliniju in italijanskemu kralju, ki sta nas mrko gledala izpod čelad s plakatom na vsaki vsaj malo prazni steni ali drogu ter z iztegnjeno roko pozdravljala italijanske zastave, ki so visele z drogov na vsakem vogalu, "Viva il duce, viva il re". Občinski odbor ZB NOV Metlika